

Muke građanina pokornoga

Koalicija za pristup pravdi tvrdi da je ograničavanje dostignutog nivoa ljudskih prava i sloboda novim zakonima očigledno i postaje nepodnošljivo kad je u pitanju pravo na pristup pravdi

JESMO LI JEDNAKI pred zakonom, kako to Ustav Srbije nalaže, ili je propisana jednakost mrtvo (ustavno) slovo na papiru? Odgovor je ovaj drugi: nismo jednaki.

Ne samo u praksi; sjetimo se samo Velimira Ilića, na primjer: napadač na njega ekspresno je osuđen na zatvorsku kaznu, dok se njegov napad na novinara Vladimira Ješića u TV studiju razvlači već godinama i još se ne vidi kraj postupku. Zaštićeni su političari (čak i kad nemaju poslaničke i ine imunitete), država i sve njene firme, direktori, moćnici. Društvo je visokokoruptivno, država je partijska, pravosuđe je kaotično, a vlastodršci zajedno sa Skupštinom Srbije u kojoj teško da ima i šačica poslanika koji znaju što točno izglasavaju, donose zakone koji nejednakost građana još produbljuju.

Nedavno su doneseni novi zakonik o krivičnom postupku i novi zakon o parničnom postupku. Prvi na snagu stupa fazno (tzv. tužilačka istraga zasad se primjenjuje samo u postupcima za ratne zločine i organizirani kriminal), dok je parnični zakon već na snazi (od 1. februara), kao i prateći mu izvršni zakon, koji "običnim" građanima prijeti više nego ostalim činionicima društva, državi, na primjer.

Upravo je u tome suština samoorganiziranja građana i nevladinih organizacija u Koaliciju za pristup pravdi (čine ju Centar za unapređivanje pravnih studija, Civil Rights Defenders, CHRIS – mreža odbora za ljudska prava u Srbiji, Fond za humanitarno pravo, Inicijativa mladih za ljudska prava, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda i Praxis), koja je krajem decembra prošle godine saopćenjem upozorila da je "ograničavanje dostignutog nivoa ljudskih prava i sloboda novim zakonima očigledno i postaje nepodnošljivo kad je u pitanju pravo na pristup pravdi", da država – a naročito Skupština Srbije – donošenjem tih zakona ograničava pristup pravdi pojedincima, organizacijama, nezavisnim tijelima, asocijacijama

i medijima, kao i to da ti zakoni prijetu represijom slobodnom mišljenju, kritičkoj riječi i slobodnom djelovanju.

ADVOKATSKI MONOPOL: Prije desetak dana Koalicija se ponovo oglasila, inicijativom dostavljenom zastupniku građana od kojega očekuju da Ustavnom sudu predloži ocjenu ustavnosti pojedinih odredbi novog zakona o parničnom postupku.

U prvom redu, tu su odredbe o zastupanju pred sudom – za razliku od ranije, kad je svaka stranka mogla za zastupanje izabrati bilo koju poslovno sposobnu osobu (bez obzira na status i obrazovanje), sad su za zastupanje isključivo ovlašteni advokati. Naime, novo zakonsko rješenje kaže (u članu 85) da "stranke mogu da preduzimaju radnje u postupku lično ili preko punomoćnika koji mora da bude advokat". Jest da je uvijek bolje imati advokata, ali ovime se praktično uvodi advokatski monopol, čime se oni koji nemaju novca – jer advokati rade "na taksimetar", tek će se rijetki odreći honorara – stavlja u neravnompravi položaj kad je o pristupu pravdi riječ.

Ustav, pak, kao i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda nigdje ne spominju da isključivo advokat može zastupati stranke pred sudom. Naš ustav navodi da svatko ima pravo da o njegovom "problemu" raspravi nezavisan i nepristrasan sud, pravično i u razumnom roku, kao i da pravnu pomoć pruža advokatura i službe pravne pomoći u jedinicama pokrajinske i lokalne samouprave. Problem je što službe pravne pomoći u mnogim mjestima nema, kao i to da obećanje Ministarstva pravde kako će biti donesen zakon o besplatnoj pravnoj pomoći još nije ispunjeno; a trebalo je, prije no što je ovaj Zakon stupio na snagu!

Sve to moglo bi također, kao i mnogo drugih slučajeva, koštati državu (čitati: poreske obveznike) još izgubljenih presuda pred Međunarodnim sudom za ljudska prava u Strasburu. Kako

se navodi u inicijativi Koalicije za pristup pravdi, postoji presuda iz 1979. godine u kojoj je bila riječ upravo u pravu podnositeljice tužbe na besplatno zastupanje advokata, u kojoj taj sud konstatira da bi ona svoja prava pred sudom (Irska) mogla zaštititi na efektivan način bez advokata i na zadovoljavajući način. Ako se pravo na jednak način garantira Ustavom, stoji u inicijativi, mora se postaviti pitanje da li obavezno određivanje advokata garantira tu jednakost. "Budući da sve stranke nemaju jednak imovinski položaj, naročito onda kada im nije priznato pravo na besplatno zastupanje, nekima od stranaka bi zastupanje od strane advokata, a ne nekog drugog, predstavljalo teško podnošljiv teret", kaže se u inicijativi i dodaje da ustanovljavanje "advokatskog monopola" dovodi u pitanje ravnopravnost stranaka pred sudom.

DRŽAVA IZNAD SVIH: Kad je o besplatnoj pravnoj pomoći riječ – onoga čega još nema – upozorava inicijativa, ona se tretira kao tzv. siromaško pravo, odnosno priznaje se osoba nepovoljnog imovinskog stanja. Uz ostalo, kaže se da će sud odobriti besplatnu pravnu pomoć – ali opet od strane advokata – kad razmotri sve okolnosti, a "naročito uzima u obzir vrednost predmeta spora, broj lica koje stranka

